

$$y = \sum_{i=1}^n x_i = x_1 + x_2 + \dots + x_n$$

Мультипликативная модель представляется как произведение факторов:

$$y = \prod_{i=1}^n x_i = x_1 \times x_2 \times \dots \times x_n$$

Для использования таких моделей необходимо решить главный вопрос – обоснование факторов, вводимых в модель. При этом их число должно быть ограничено, а влияние существенно. Цель применения таких моделей – найти наиболее экономичные пути достижения заданного уровня объема производственной программы.

Имитационная модель позволяет воспроизвести и сопоставить варианты решений и хода производства.

Имитационная модель является наиболее сложной и требует применения широкого математического аппарата, включая оптимизационные, детерминированные, матричные модели.

Имитационная модель часто применяется в сложных ситуациях, например, требуется создать модель модификации покупательских потребностей в связи с изменением цен товаров на рынке.

Такие модели широко применяются в перспективном, текущем и оперативном планировании производственной программы.

Широкое распространение в экономических расчетах нашли сетевые модели. Наиболее часто они применяются при построении сквозных графиков выпуска продукции с опережениями основного документа оперативно календарного плана.

Выводы

1. Предлагаемая динамичная система планирования деятельности промышленного предприятия включает блок планов: стратегический, тактический и оперативный; корректирующий блок: прогнозирование, бизнес-планирование, бюджетирование, а также блоки учета, экономического анализа, контроля планов и корректировки целей предприятия.

2. Основой указанной системы планирования предприятия является производственная программа которая состоит из двух частей: плана производства продукции в натуральном или условно-натуральном выражении, а также характеристика продукции, оценка возможных рынков сбыта и стратегия маркетинга.

3. Производственная программа характеризуется готовой, товарной, валовой, чистой и обосновывается производственными ресурсами, основными фондами, оборонными средствами, а также производственной мощностью предприятия.

4. Для разработки и корректировки производственной программы используются модели оптимизации различного типа: оптимизационные, детерминированные, имитационные, матричные статистические и графические которые повышают эффективность динамичной системы планирования [8].

Список использованных источников

1. Дубровский В.Ж. Экономика предприятий: учеб. пособие / В.Ж. Дубровский, Б.Ч. Чайкин. – Екатеринбург: Урал. гос. экон. ун-т, 2002. – 505 с.
2. Економіка підприємства: підручник / за заг. ред. С.Ф. Покропівного. – 3-тє вид., без змін. – К.: КНЕУ, 2006. – 528 с.
3. Довбня С.Б. Методические основы и направления реконструкции предприятий промышленности: монография. / С.Б. Довбня. – Днепропетровск: Наука и образование, 2002. – 312 с.
4. Бойко В.В. Экономика предприятия Украины: учеб. пособие / В.В. Бойко. – Днепропетровск: Пороги, 1997. – 312 с.
5. Падерин И.Д. Совершенствование планирования деятельности современного промышленного предприятия: монография / И.Д. Падерин. – Днепропетровск: ДГФА, 2009. – 162 с.
6. Орлов О.О. Планування діяльності промислового підприємства: підручник / О.О. Орлов. – К.: Скарби, 202. – 336 с.
7. Економіка підприємства, навч.-метод. посіб. для навчання. – Дніпропетровськ: ДДФА, 2010. – 442 с.
8. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/metodika-optimizatsii-promizvodstvennoy-programmy-na-promyshlennom-predpriyatii>.

Ю. О. Петренко
канд. екон. наук
м. Київ

ФІНАНСОВО-БЮДЖЕТНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ МІСЦЕВИХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. На сучасному етапі соціально-економічного розвитку суспільства формування і розподіл суспільних фондів на рівні держави та міс-

цевих органів влади забезпечується застосуванням різних фінансово-бюджетних інструментів, що дозволяє проводити зважену державну політику на макро-,

мезо- і мікрорівнях, враховуючи як інтереси суспільства в цілому, так і проблеми розвитку окремих територій, беручи до уваги інституціональні особливості функціонування економічних систем.

Основними фінансово-бюджетними інструментами, що впливають на розвиток територій та місцевого самоврядування, є податкові та бюджетні, які залежать від законодавчо визначених повноважень місцевих органів влади щодо встановлення і стягнення обов'язкових платежів на підвідомчій території та розподілу мобілізованих ресурсів за принципом субсидіарності, тобто на рівні їх найбільш ефективного використання. У даному контексті дискусійними залишаються питання розподілу повноважень і відповідальності між рівнями влади в державі при вирішенні соціально-економічних проблем, визначення основних інструментів впливу державного і місцевого управління, а також оцінки їх впливу на економічне зростання на місцевому рівні.

Аналіз наукових досліджень. Проблеми ефективного впливу на розвиток соціально-економічних систем на різних рівнях за допомогою фінансових та бюджетних інструментів знаходять своє відображення в багатьох наукових публікаціях. Вчені досліджують природу місцевих соціально-економічних систем як таких, основні інструменти впливу, його ступінь і результати. Вивченню цих питань присвячені публікації таких науковців, практиків та аналітиків, як В. П. Вишневський [1], Є. О. Балацький [2], Б. М. Данилишин [3], Г. В. Макаров [4], Ч. Маклур (McLure С.Е.) [5], Т. В. Паєнко [1], Т. В. Сало [6] та інші. Разом із тим, беручи до уваги останні події у бюджетній сфері й у сфері оподаткування в Україні, доцільним є проведення перманентного пошуку шляхів подолання недоліків у фінансово-бюджетному управлінні розвитком місцевих соціально-економічних систем в Україні: тих що існували до, і тих, що з'являються в процесі законодавчих змін.

Метою дослідження є визначення основних недоліків системи місцевих фінансів в Україні за останні роки, аналіз внесених до бюджетного та податкового законодавства змін, пов'язаних з фінансово-бюджетним управлінням на місцевому рівні.

Виклад основного матеріалу. Вирішення поставлених питань залежить від ступеня централізації державних фінансів, зумовленого різними політико-економічними складовими. Так, у світовій практиці виділяють форми суспільних фінансових систем, засновані на процесах централізації, децентралізації чи адміністративної деконцентрації, залежно від територіальної структури концентрації фінансових ресурсів, їх розподілу та використання. Процес децентралізації управління обумовлений можливістю врахувати відмінності місцевих і національних інтересів, коли кожна громада має організаційну і функціональну структуру для реалізації власних інтересів [3]. Політичною основою децентралізації є Європейська хартія про місцеве самоврядування [7], а адміністративною – ідея про те, що органи місцевої влади краще обізнані у місцевих проблемах розвитку і приймають більш ефективні рішення, а делегування є обов'язковою умовою децентралізації колективних економічних рішень [5].

В Україні протягом останніх років теоретики і практики в галузі місцевих фінансів підкреслювали, що без власної стабільної та достатньої фінансової бази на місцевому рівні повноцінний економічний розвиток місцевих соціально-економічних систем є

неможливим, при цьому втрачаються реальні можливості розвитку держави в цілому. Так, незважаючи на численні податкові реформи, ситуація з місцевими податками і зборами протягом довгих років залишалася парадоксальною – юридично вони завжди існували, але на практиці їх надходження не дозволяли сформувати дохідну частину місцевих бюджетів в необхідному обсязі [1, с. 447-458]. У той же час використання загальнодержавних податків як інструменту фінансово-бюджетного управління розвитком місцевих соціально-економічних систем пов'язане з одного боку з проблемою «м'яких бюджетних обмежень», а з іншого – з обмеженням можливості місцевих органів влади впливати на розвиток місцевих економічних систем за допомогою податкових інструментів (зокрема, встановлення податкових ставок і пільг). У свою чергу, саме від достатності доходної бази бюджетів місцевого самоврядування значною мірою залежить рівень самостійності місцевих органів влади. За розрахунками українських вчених, протягом останніх 10 років частина місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету України скоротилася більш ніж у 2 рази [6, с. 327-328], що є підтвердженням зміни державного регулювання розподілу доходів між різними ланками бюджетної системи і тенденції до централізації місцевих фінансів. Однак необхідно враховувати, що процеси формування та використання коштів місцевих бюджетів – це важливий фінансовий інструмент регулювання економічного і соціального розвитку на місцевому рівні, а зосередження значних фінансових ресурсів в місцевих бюджетах відповідає тим проблемам і завданням, які стоять перед органами місцевого самоврядування на даному етапі розвитку [2, с. 69-70].

Проголошення курсу на децентралізацію в Україні спричинило значні зміни в податковому та бюджетному законодавстві з урахуванням описаних вище недоліків. Прийняті зміни Бюджетного та Податкового кодексів України, на основі яких був сформульований бюджет 2015 року, є найбільш значущим зрушенням на шляху до фінансової децентралізації за останні роки, покликаним вирішити проблему постійного дефіциту фінансових ресурсів на рівні місцевих бюджетів. На думку фахівців, зміна законодавства вже цього року дозволить забезпечити стійке економічне зростання і виконання місцевих бюджетів на 100 відсотків [8].

Основні зміни, внесені до Бюджетного кодексу України, що впливають на незалежність місцевих бюджетів, полягають у наступному: самостійне формування місцевих бюджетів (ст. 75); незалежне від термінів прийняття державного бюджету затвердження місцевих бюджетів – до 25 грудня року, що передує плановому (ст. 77); спрощення процедури надання місцевих гарантій та здійснення місцевих запозичень від міжнародних фінансових організацій (ст. 74); надання права здійснювати місцеві зовнішні запозичення всім містам обласного значення (ст. 16); надання права самостійного вибору установи (в органах Казначейства або установах банків) з обслуговування коштів бюджету розвитку місцевих бюджетів та власних надходжень бюджетних організацій (ст. 78). Фінансова самостійність місцевих бюджетів, у свою чергу, реалізується за рахунок: встановлення єдиних нормативів відрахувань загальнодержавних податків (податку на доходи фізичних осіб та податку на прибуток підприємств) за кожною ланкою бюджету (ст. 64, 66, 69, 69¹);

скасування індикативного планування Мінфіном показників місцевих бюджетів та доведення їх до місцевих бюджетів; формування єдиного кошика доходів загального фонду; розширення переліку джерел доходів загального фонду; заміна системи балансування доходів і видатків місцевих бюджетів принципово новою системою вирівнювання податкоспроможності території [9].

Доходи загального фонду місцевих бюджетів були розширені за рахунок: передачі з державного бюджету 100 відсотків плати за надання адміністративних послуг, 100 відсотків державного мита, 10 відсотків податку на прибуток підприємств приватного сектора економіки; передачі з бюджету розвитку єдиного податку, податку на майно (оподаткування комерційної нерухомості та автомобілів з великим об'ємом двигуна), та екологічного податку зі спеціального фонду (крім радіоактивних відходів) з одночасним збільшенням нормативу зарахування до 80 відсотків (чинна норма – 35 відсотків); введення такого нового обов'язкового платежу, як акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизних товарів. У свою чергу змінився норматив розмежування податку на доходи фізичних осіб – одного з основних податкових джерел формування місцевих бюджетів в Україні: відповідно до прийнятих змін до державного бюджету направляється 25 відсотків податкових надходжень з території міст обласного значення, районів, бюджетів об'єднаних територіальних громад; до обласних бюджетів – 15 відсотків, до бюджетів міст обласного значення, району, об'єднаних громад – 60 відсотків (60 відсотків надходжень на території Києва спрямовуються до державного бюджету, 40 відсотків – до бюджету міста Києва) [9].

Механізм вирівнювання передбачає розрахунок індексу податкоспроможності бюджетів різних рівнів (обласних, бюджетів міст обласного значення та районів, а також бюджетів об'єднаних територіальних громад) і можливості надання на його основі реверсної дотації за рахунок певних джерел вирівнювання. Базова дотація передбачена для підвищення фіскальної спроможності місцевих бюджетів, а крім згаданих передбачені такі трансферти, як стабілізаційна дотація та субвенції: освітня, на підготовку робітничих кадрів, медична, на забезпечення медичних заходів окремих державних програм [9].

Основні зміни в Податковому кодексі, пов'язані з децентралізацією, стосуються місцевих податків і зборів. Так, введено згаданий вище акцизний податок з реалізації суб'єктами роздрібною торгівлю підакцизних товарів; реформований податок на майно шляхом включення до його складу податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, транспортного податку та плати за землю; реформована спрощена система оподаткування та звітності і т.д. Таким чином, незважаючи на фактичне скорочення кількості місцевих обов'язкових платежів з п'яти (єдиний податок, податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, збір за місця для паркування транспортних засобів, туристичний збір, збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності (плата за торговий патент)) до чотирьох (податок на майно, єдиний податок, збір за місця для паркування транспортних засобів, туристичний збір), цього року очікується збільшення обсягу надходжень від місцевих податків і зборів [10].

Незважаючи на масштаби змін у фінансово-бюджетному регулюванні розвитку місцевих соціально-економічних систем, спеціалісти та дослідники місцевих фінансів в Україні виділяють певні ризики, пов'язані з проведенням процесу децентралізації на даному етапі [4; 11]. Так, одним із ризиків є прагнення центральної влади зберегти контроль за розподілом коштів, оскільки децентралізація бюджетного процесу в сучасних умовах може призвести до розбалансування всієї системи бюджетоутворення в Україні, зокрема через закладення до місцевих бюджетів заздалегідь нереальних витрат, у зв'язку з чим запропоновані зміни не виключають впливу центру на розподіл і використання фінансових ресурсів на місцевому рівні. Наприклад, змінено механізм фінансування делегованих повноважень: витрати комунальних закладів охорони здоров'я та освіти фінансуються за рахунок цільових субвенцій, що виключає перерозподіл даних коштів, тоді як попередня система вирівнювання дозволяла такий перерозподіл. Незважаючи на те, що місцеві органи влади мають право збільшувати витрати на дані галузі за рахунок власних коштів, фінансових ресурсів для цього може не вистачати. Також, держава залишила за собою контроль за витратами на капітальний розвиток, зосередженими в бюджетній програмі «Державні капітальні витрати, що розподіляються Кабінетом Міністрів України». Поява субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на проекти ліквідації підприємств вугільної та торфодобувної промисловості й утримання водовідливних комплексів у безпечному режимі на умовах співфінансування (50 відсотків) викликає сумнів, оскільки органи місцевої влади не мають відношення до їх закриття, а виконання власних функцій повинне забезпечуватися державою в повному обсязі. Також, централізованим залишається контроль з боку держави за рухом коштів місцевих органів влади на рахунках Казначейства, адже операції з виконання платіжних доручень здійснюються протягом п'яти операційних днів тільки за умови виконання доходів зведеного бюджету України, тобто для місцевих бюджетів залишається ризик неможливості використання власних фінансових ресурсів.

До інших ризиків фінансової децентралізації відносять: недостатність коштів на місцевому рівні (незважаючи на плановане підвищення обсягів доходів місцевих бюджетів за рахунок реформи податкового і бюджетного законодавства, на місцевий рівень в той же час передається велика кількість бюджетних установ; також проблемним є питання фінансування великих громад у зв'язку зі скороченням надходжень від податку на доходи фізичних осіб до 25 відсотків); процес об'єднання громад (тільки за умови об'єднання громади отримують інший рівень категорії бюджету та відповідні йому податкові надходження, у тому числі – 60 відсотків надходжень податку на доходи фізичних осіб) [11].

Висновки. Застосування основних інструментів фінансово-бюджетного управління розвитком місцевих соціально-економічних систем, а саме податкових та бюджетних, залежить від ступеня централізації громадської фінансової системи в державі. В Україні протягом останніх років спостерігався брак фінансування на місцевому рівні, пов'язаний з нестабільністю та недостатністю фінансової бази. Проголошений курс на децентралізацію змінив акценти місцевого розвитку, закріпивши законодавчі зміни в основах формування

дохідної бази і фінансової самостійності місцевих бюджетів. На думку деяких фахівців, впроваджені зміни мають певні ризики для економічного розвитку окремих територій і країни в цілому.

Незважаючи на зазначені ризики, процеси децентралізації і застосування пов'язаних з ними основних інструментів фінансово-бюджетного управління розвитком місцевих соціально-економічних систем покликані позитивно впливати на формування і розподіл фінансових ресурсів на місцевому рівні, що в свою чергу значною мірою зумовлює рівень суспільного добробуту і є основним джерелом задоволення потреб громадян не тільки на місцевому рівні, але і в масштабах всієї країни. Подальші дослідження слід спрямувати на ретельне узгодження фінансово-бюджетного управління розвитком місцевих соціально-економічних систем в Україні зі стратегією розвитку країни з метою досягнення добробуту широких верств населення.

Список використаних джерел

1. Налоговые системы. Методология развития: монография / [И.А. Майбуков и др.]; под ред. И.А. Майбукова, Ю.Б. Иванова. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2012. — 463 с. — (Серия «Magister»).
2. Балацький О. Є. Бюджет міста у системі фінансів території [Текст]: монографія / Є.О. Балацький. — Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2011. — 302 с.
3. Данилишин Б. Децентралізація управління в Україні: з чого почати? [Електронний ресурс]. — ИД «Галицкие контракты», 2014. — Режим доступу: <http://kontrakty.ua/article/82116> (05.05.2015).
4. Макаров Г.В. Очікувані ризики у процесі децентралізації влади в Україні. Аналітична записка [Електронний ресурс] / Г.В. Макаров. — НІСД. — Режим

доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1021/> (01.05.2015).

5. McLure C.E. The Assignment of Revenues and Expenditures in Intergovernmental Fiscal Relations / C.E. McLure, J. Martinez-Vazquez. — Washington: World Bank Institute, 2000. — 40 p.

6. Сало Т.В. Децентралізація фінансової системи: стан та оцінка рівня в Україні [Електронний ресурс] / Т.В. Сало // Збірник наукових праць «Ефективність державного управління». — 2013. — Вип. 35. — С. 324-330. — Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/efdu_2013_35_42.pdf (27.04.2015).

7. European Charter of Local Self-Government and Explanatory Report [Електронний ресурс]. — Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2010. — 50 p. — Available at: http://www.coe.int/t/congress/sessions/18/Source/CharteEuropeenne_en.pdf (21.04.2015).

8. Бюджетна децентралізація має вирішити проблему постійного браку коштів на рівні місцевих бюджетів [Електронний ресурс] / «Децентралізація влади». — 2015. — Режим доступу: <http://decentralization.gov.ua/news/item/id/209> (06.05.2015).

9. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI // Відомості Верховної Ради України. — 2010. — № 50-51. — Ст. 572. — (Зі змін.).

10. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI // Офіційний вісник України. — 2010. — № 92. — Ст. 3248. — (Зі змін.).

11. Юрченко К. Які ризики децентралізації? [Електронний ресурс] / К. Юрченко, Г. Гудзь / Ліга. Блоги. — 2015. — Режим доступу: <http://blog.liga.net/user/kyurchenko/article/17090.aspx> (21.04.2015).

О. В. Покатаєва

д-р екон. наук, професор

О. В. Дерев'янка

аспірант

м. Запоріжжя

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ З ВИКОРИСТАННЯМ МЕТОДУ КОГНІТИВНОГО МОДЕЛЮВАННЯ

Постановка проблеми. Обов'язковою умовою успішного функціонування банку в рамках жорсткої конкуренції на ринку банківських послуг є ефективне управління його діяльністю, яке неможливе без розробки стратегії розвитку та моделей оцінки-досягнення цілей банку.

Сучасні реалії розвитку фінансово-економічної сфери переконливо доводять необхідність розробки і удосконалення аналітичної інформації, показників ефективності діяльності, призначених для планування, контролю та поліпшення результатів поточної діяльності банку. Зростання та розширення масштабів конкурентних ринкових відносин в банківському секторі вимагає від банків постійного пошуку шляхів ін-

тенсифікації взаємозв'язків зі своїми клієнтами, поліпшення їх якісних характеристик.

У вітчизняній науковій літературі проблемам конкурентоспроможності банків та тенденціям її підвищення присвячені роботи Ю.А. Бабічевої, І.Т. Балабанова, В.Я. Вовк, А.І. Жукова, Ю.І. Коробова, О.І. Лаврушина, Г.С. Панової, А.М. Тавасієва та ін. Проблема підвищення ефективності діяльності банків з використанням нових технологій в умовах достатнього рівня банківської конкуренції присвячені роботи Д.В. Бахтіна, Н.С. Родіної, Є.К. Стрельової та ін. Закордонні автори також приділили увагу питанням ефективності діяльності банків, а саме: М. Бейкер, Х. Дерига, П. Друкер, М. Хігінс.